

DGII/EDU/HE (2017) 3 rev
Paryż/Strasburg, 14 listopada 2017 r.

KOMITET KONWENCJI O UZNAWANIU KWALIFIKACJI ZWIĄZANYCH Z UZYSKIWANIEM WYŻSZEGO WYKSZTAŁCENIA W REGIONIE EUROPEJSKIM

**Sesja Nadzwyczajna
14 listopada 2017 r.**

ZALECENIE W SPRAWIE UZNAWANIA WYKSZTAŁCENIA UCHODźCÓW NA PODSTAWIE KONWENCJI LIZBOŃSKIEJ I MEMORANDUM WYJAŚNIAJĄCE

Przyjęte przez Komitet Konwencji Lizbońskiej na sesji nadzwyczajnej w dniu 14 listopada 2017 r

Zalecenie w sprawie uznawania wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych i osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców

(Przyjęte przez Komitet Konwencji o Uznawaniu Kwalifikacji Związanych z Uzyskiwaniem Wyższego Wykształcenia w Regionie Europejskim w dniu 14 listopada 2017 r. na sesji nadzwyczajnej w Strasburgu)

Preambuła

- A. Komitet Konwencji o Uznawaniu Kwalifikacji Związanych z Uzyskiwaniem Wyższego Wykształcenia w Regionie Europy,
- B. zważywszy, że celem Rady Europy i UNESCO jest osiągnięcie większej jedności pomiędzy ich członkami oraz, że cel ten można osiągnąć w szczególności poprzez wspólne działania w dziedzinie kultury;
- C. uwzględniając Konwencję Rady Europy/UNESCO o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia w regionie Europy (Konwencja Lizbońska),
w szczególności jej art. VII;
- D. uwzględniając teksty uzupełniające przyjęte na podstawie Konwencji Lizbońskiej: Zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (zmienione w 2010 r.), Zalecenie w sprawie stosowania ram kwalifikacji w uznawaniu wykształcenia uzyskanego za granicą (2013) oraz Zalecenie w sprawie uznawania wspólnych dyplomów (zmienione w 2016 r.);
- E. uwzględniając Europejską Konwencję Kulturalną;
- F. uwzględniając Konwencję UNESCO o uznawaniu studiów, dyplomów i stopni związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia w państwach należących do regionu Europy,
a także konwencje UNESCO w sprawie uznawania dla innych regionów świata;
- G. uwzględniając deklarację europejskich ministrów edukacji z Bolonii z dnia 19 czerwca 1999 r. oraz kolejne komunikaty z konferencji ministerialnych Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego;
- H. uwzględniając suplement do dyplomu opracowany wspólnie przez Komisję Europejską, Radę Europy i UNESCO, Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS),
a także krajowe i europejskie ramy kwalifikacji oraz podobne rozwiązania w innych regionach;
- I. uwzględniając praktyczne działania na rzecz poprawy uznawania wykształcenia

wyższego, przeprowadzone przez Europejską Sieć Krajowych Ośrodków Informacji Rady Europy/UNESCO ds. uznawalności i mobilności akademickiej („Sieć ENIC”), a w szczególności jej rolę w gromadzeniu i rozpowszechnianiu informacji na temat istniejących narzędzi i dobrych praktyk w zakresie uznawalności wykształcenia; wspieranie organów właściwych do spraw uznawalności oraz wkład w opracowywanie i wdrażanie wspólnych procedur uznawania wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców;

- J. uwzględniając konwencję z 1951 r. dotyczącą statusu uchodźców i protokół do niej z 1967 r.;
- K. świadomi gwałtownego wzrostu liczby uchodźców, osób przesiedlonych lub osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców, którzy starają się o uznanie swojego wykształcenia wyższego w państwach regionu Europy;
- L. świadomi faktu, że prawo do edukacji jest prawem człowieka, a szkolnictwo wyższe, które ma zasadnicze znaczenie dla pogłębiania wiedzy, umiejętności i kompetencji, stanowi wyjątkowy kapitał zarówno dla jednostki, jak i społeczeństwa;
- M. zważywszy, że szkolnictwo wyższe odgrywa istotną rolę w promowaniu pokoju, wzajemnego zrozumienia i tolerancji oraz w tworzeniu wzajemnego zaufania pomiędzy ludźmi i narodami;
- N. zważywszy, że uznawalność wykształcenia jest niezbędnym warunkiem mobilności zarówno akademickiej, jak i zawodowej;
- O. uznając inicjatywy podjęte przez strony Konwencji Lizbońskiej oraz kluczowych interesariuszy w obszarze szkolnictwa wyższego w regionie Europy w celu ułatwienia uznawalności wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub będących w sytuacji podobnej do uchodźców dla umożliwienia ich dalszej nauki lub zatrudnienia;
- P. uwzględniając wytyczne zawarte w manualu *European Area of Recognition* (EAR), które zawierają praktyczne wskazówki dotyczące wdrażania zasad Konwencji Lizbońskiej;
- Q. zaleca, aby państwa będące stronami Konwencji Lizbońskiej:
 - i przy ustalaniu zasad uznawania wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców uwzględniły reguły określone w załączniku do niniejszego dokumentu;
 - ii zwróciły uwagę zainteresowanym organom właściwym, aby zasady te wzięły pod uwagę i uwzględniały;
 - iii promowały wdrażanie tych zasad przez agencje rządowe oraz władze regionalne i lokalne, jak również szkoły wyższe w granicach ich autonomii;
 - iv zapewniły, by niniejsze Zalecenie zostało jak najszerszej rozpowszechnione wśród wszystkich osób i organów zainteresowanych uznawaniem wykształcenia wyższego.

- R. zwraca się do Sekretarza Generalnego Rady Europy i, stosownie do okoliczności, do Dyrektora Generalnego UNESCO o przekazanie niniejszego Zalecenia rządów tych państw, które zostały zaproszone na konferencję dyplomatyczną, odpowiedzialną za przyjęcie Konwencji Lizbońskiej, ale które nie stały się stronami tej Konwencji.

ZAŁĄCZNIK

I Uwagi ogólne

1. Celem niniejszego Zalecenia jest zapewnienie sprawiedliwego uznawania wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub będących w sytuacji podobnej do uchodźców, zgodnie z obowiązkiem stron w zakresie wdrażania art. VII Konwencji Lizbońskiej. Wykształcenie powinno być uznane, chyba że zostaną wykazane zasadnicze różnice między wykształceniem uchodźców, będącym przedmiotem wniosku o uznanie, a porównywalnym wykształceniem w państwie, w którym uznanie się odbywa.
2. Uchodźcy, osoby przesiedlone lub będące w sytuacji podobnej do uchodźców powinny mieć prawo do oceny wykształcenia w celu dostępu do szkolnictwa wyższego także wtedy, gdy ich wykształcenie nie może być odpowiednio udokumentowane.
3. Postanowienia niniejszego Zalecenia mają zastosowanie do przypadków, w których wykształcenie uzyskane przez uchodźców, osoby przesiedlone lub osoby będące w sytuacji podobnej do uchodźców nie może być w pełni udokumentowane. Jeżeli wykształcenie może być w pełni udokumentowane, powinno być ocenione zgodnie z kryteriami i procedurami uznawalności wykształcenia, ustanowionymi na mocy Konwencji Lizbońskiej i tekstów uzupełniających, w szczególności Zalecenia w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (zmienionego w 2010 r.), przyjętego przez Komitet Konwencji Lizbońskiej w 2010 r.

II Definicje

4. Terminy zdefiniowane w Konwencji Lizbońskiej zostały użyte w tym samym znaczeniu w niniejszym Zaleceniu, a odniesienia do definicji tych terminów znajdują się w Sekcji I Konwencji.
5. Uchodźca - każda osoba, która w wyniku uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, płci, orientacji seksualnej, przynależności do określonej grupy społecznej lub przekonań politycznych, znajduje się poza krajem pochodzenia i nie jest w stanie lub, z powodu takiej obawy, nie chce skorzystać z ochrony tego kraju; lub która, nie posiadając obywatelstwa i znajdując się poza krajem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania, w wyniku takich zdarzeń nie jest w stanie lub, z powodu takiej obawy, nie chce do niego wrócić.
6. Osoba przesiedlona - każda osoba, która została zmuszona lub zobowiązana do ucieczki lub opuszczenia domu lub miejsca stałego zamieszkania, w szczególności w wyniku lub w celu uniknięcia skutków konfliktu zbrojnego, sytuacji uogólnionej przemocy, naruszania prawa człowieka lub klęski żywiołowej albo katastrofy spowodowanej przez człowieka, i która nie przekroczyła międzynarodowo uznanej granicy państwa.

7. Osoba w sytuacji podobnej do uchodźcy - każda osoba, która de facto znajduje się w sytuacji podobnej do sytuacji uchodźców lub osób przesiedlonych, niezależnie od jej statusu prawnego.
8. Niewystarczająco udokumentowane wykształcenie - wykształcenie uzyskane przez posiadacza, które nie może być udowodnione za pomocą odpowiednich i niezbędnych dokumentów.

III Zasady ogólne

9. Uchodźcy, osoby przesiedlone lub osoby będące w sytuacji podobnej do uchodźców, które nie są w stanie odpowiednio udokumentować wykształcenia lub okresów studiów, o uznanie których wnioskują, mają prawo do oceny swojego wykształcenia lub okresów studiów podczas ubiegania się o przyjęcie na studia lub w celu poszukiwania pracy. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny podjąć odpowiednie środki w tym zakresie w granicach przepisów konstytucyjnych, ustawowych i wykonawczych każdej ze stron.
10. Ustalenia dotyczące uznawania niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia powinny zagwarantować, by żaden wnioskodawca nie był pozbawiony możliwości ubiegania się o uznanie swojego wykształcenia z powodu związanych z tym kosztów. Ocena powinna opierać się na przejrzystych procedurach i kryteriach oraz powinna być dostępna bezpłatnie lub po rozsądnych kosztach i w rozsądnym terminie.
11. Brak biegłości w języku (językach) państwa przyjmującego i/lub instytucji przyjmującej nie powinien sam w sobie być uważany za wystarczający powód do odmowy oceny i uznania wykształcenia.
12. Strony powinny zaakceptować informacje zebrane przez organy właściwe do spraw uznawalności w innych Stronach Konwencji na temat nieodpowiednio udokumentowanego wykształcenia.
13. Przepisy dotyczące oceny wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców stosuje się *mutatis mutandis* do oceny okresów studiów.

IV. Prawodawstwo

14. Strony Konwencji Lizbońskiej powinny, jeżeli zachodzi taka potrzeba, zmodyfikować swoje ustawodawstwo w celu usunięcia wszelkich przeszkód prawnych dla wdrożenia art. VII Konwencji i postanowień niniejszego Zalecenia. Zachęca się Strony do podjęcia wszelkich wymaganych działań w celu uproszczenia i przyspieszenia w skoordynowany sposób procesu uznawalności wykształcenia.

V Ocena wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców

15. Ocena niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia ma na celu ustalenie, czy kandydaci uzyskali wykształcenie, o uznanie którego się ubiegają. Może ona również mieć na celu ustalenie wartości tego wykształcenia w systemie edukacji państwa przyjmującego. Jeżeli z danym wykształceniem związane są formalne uprawnienia w państwie ich uzyskania, ocena tego wykształcenia powinna być prowadzona z myślą o nadaniu jego posiadaczowi porównywalnych uprawnień w kraju przyjmującym.
16. Przy odtwarzaniu wykształcenia organy właściwe do spraw uznawalności powinny brać pod uwagę cel uznania. Można zastosować różne procedury w zależności od tego, czy wnioskodawca chce podjąć pracę, czy kontynuować studia.
17. Ocena niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia powinna opierać się na informacjach zebranych z wiarygodnych źródeł publicznych oraz od osoby ubiegającej się o uznanie wykształcenia i, stosownie do okoliczności, powinna być uzupełniona wywiadami z kandydatem, egzaminami i innymi odpowiednimi sposobami oceny. Organ właściwy do spraw uznawalności powinien wykorzystywać wszelkie dostępne i wiarygodne informacje na temat instytucji i programów, w ramach których uzyskane zostało wykształcenie, a także informacje uzyskane w wyniku wcześniejszych ocen podobnego wykształcenia i, w miarę możliwości, odnosić się do poziomu, jakości i efektów kształcenia, profilu i nakładu pracy związanego z wykształceniem.

VI Arkusz informacyjny (*Background document*)

18. W przypadkach, gdy uchodźcy, osoby przesiedlone lub osoby będące w sytuacji podobnej do uchodźców z ważnych powodów nie mogą odpowiednio udokumentować wykształcenia lub okresów studiów, o uznanie których się ubiegają, zachęca się organy właściwe do spraw uznawalności do stworzenia i wykorzystania Arkusza informacyjnego (*Background document*) lub podobnego dokumentu informacyjnego. Dokument ten powinien zawierać wiarygodny opis wykształcenia lub okresów studiów, które osoby ubiegające się o przyjęcie na studia z dozą prawdopodobieństwa uzyskały/ukończyły, wraz ze wszystkimi dostępnymi dokumentami i dowodami. Arkusz informacyjny (*Background document*) sam w sobie nie stanowi aktu uznania.
19. Arkusz informacyjny (*Background document*) powinien zawierać co najmniej informacje dotyczące profilu, poziomu i szacunkowego obciążenia pracą związanego z wykształceniem lub okresem studiów, takie jak:
 - dane osobowe wnioskodawcy;
 - nazwa (w oryginalnym języku) uzyskanego tytułu;
 - nazwa (w oryginalnym języku) instytucji, w której uzyskano wykształcenie;
 - status instytucji i programu w systemie edukacji, w którym uzyskano wykształcenie;
 - poziom uzyskanego wykształcenia;
 - nazwa (w języku oryginalnym) programu, w którym uzyskano wykształcenie;

- programowy okres kształcenia lub obciążenie pracą w ramach programu nauczania;
- formalne uprawnienia wynikające z uzyskanego wykształcenia;
- rok (lata), w których uzyskano wykształcenie lub okres odbytych studiów;
- stosowna dokumentacja uzupełniająca.

20. Arkusz informacyjny (*Background document*) powinien wspierać:

- a) organy właściwe do spraw uznawalności w opisywaniu, ocenie i/lub uznawaniu wykształcenia i okresów studiów wnioskodawców
- b) uchodźców, osoby przesiedlone lub będące w sytuacji podobnej do uchodźców w ustaleniu swoich osiągnięć akademickich w celu uzyskania dostępu do dalszych studiów lub odpowiedniego zatrudnienia.
- c) organy właściwe do spraw uznawalności, instytucje, pracodawców i innych zainteresowanych w akceptacji lub uznawaniu niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia, ocenionego przez inne strony Konwencji.

21. Arkusz informacyjny (*Background document*) powinien zostać wydawany w języku (językach) ojczystym, a także w języku powszechnie używanym.

VII Informacje

22. Strony Konwencji Lizbońskiej powinny zapewnić, aby informacje dotyczące oceny i uznawania wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub będących w sytuacji podobnej do uchodźców były przejrzyste, aktualne i przekazywane uchodźcom jak najszybciej. W miarę możliwości, informacje powinny być dostępne zarówno w języku (językach) ojczystym strony, jak i przynajmniej jednym powszechnie używanym języku.

23. Odpowiednie i przejrzyste informacje na temat procedury oceny i uznawalności oraz polityki dotyczącej uznawalności udokumentowanego i nieudokumentowanego wykształcenia powinny obejmować:

- sposób złożenia wniosku;
- wymagane dokumenty;
- inne sposoby dostarczenia wymaganych informacji, jeśli dokumenty nie są dostępne;
- ewentualne opłaty, jeśli występują;
- oczekiwane terminy rozpatrzenia wniosku;
- kryteria oceny;
- sposób złożenia odwołania.

24. Informacje takie powinny być łatwo dostępne dla:

- a) uchodźców, osób przesiedlonych lub będących w sytuacji podobnej do uchodźców, jak najszybciej po ich przybyciu do kraju przyjmującego,
- b) instytucji lub osób zapewniających wsparcie wnioskodawcom (np. głównych organów kontaktowych, właściwych organów imigracyjnych, ośrodków przyjmujących, pracodawców i organizacji zajmujących się uchodźcami).

MEMORANDUM WYJAŚNIAJĄCE DO ZALECENIA DOTYCZĄCEGO UZNAWANIA WYKSZTAŁCENIA UCHODźCÓW, OSÓB PRZESIEDLONYCH I OSÓB BĘDĄCYCH W SYTUACJI PODOBNEJ DO UCHODźCÓW

Wprowadzenie

Artykuł VII Konwencji Rady Europy/UNESCO o Uznawaniu Kwalifikacji Związanych z Uzyskiwaniem Wyższego Wykształcenia w Regionie Europejskim (Konwencja Lizbońska) dotyczący uznawania wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych i osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców¹ stanowi, że:

Każda ze Stron podejmie wszelkie możliwe i uzasadnione kroki w ramach swojego systemu edukacji oraz zgodnie z przepisami konstytucyjnymi, ustawowymi i wykonawczymi w celu opracowania procedur mających na celu sprawiedliwą i szybką ocenę, czy uchodźcy, osoby przesiedlone i osoby będące w sytuacji podobnej do uchodźców spełniają odpowiednie wymogi dotyczące dostępu do szkolnictwa wyższego, dalszego kształcenia w ramach szkolnictwa wyższego lub działań związanych z zatrudnieniem, nawet w przypadkach, w których wykształcenia uzyskanego w jednej ze stron Konwencji nie można udowodnić na podstawie dokumentów.

Konwencja Lizbońska została przyjęta w kwietniu 1997 r. i weszła w życie w lutym 1999 r. po jej piątej ratyfikacji. Artykuł VII został opracowany w kontekście konfliktów w byłej Jugosławii w latach 90. XX wieku, które skłoniły wiele osób - zwłaszcza z Bośni i Hercegowiny – do szukania schronienia w innych krajach. Znalezienie sposobów uznania ich wykształcenia, nawet jeśli nie można go było odpowiednio udokumentować, było ważne dla zapewnienia uchodźcom możliwości wykorzystywania i podnoszenia swoich kwalifikacji w państwach przyjmujących, a także później w ich krajach pochodzenia.

Podczas gdy niektóre kraje europejskie przeżyły konflikty, które spowodowały ucieczkę ludzi z ich domów, od drugiej połowy lat 90-tych do 2015 r. nie doszło do poważnego kryzysu związanego z uchodźcami o wymiarze ogólnoeuropejskim. Może to być jednym z powodów, dla których większość stron, zgodnie z ankietą przeprowadzoną przez Biuro Komitetu Konwencji Lizbońskiej pod koniec 2015 r./na początku 2016 r., nie podjęła żadnych albo podjęła nieliczne działania w celu wdrożenia art. VII.²

Od lata 2015 r. liczba osób uciekających z ojczyzny i szukających schronienia w Europie dramatycznie wzrosła. Tylko w 2015 r. przybyło do Europy ponad 1 milion uchodźców lub osób ubiegających się o status uchodźcy, z których 84% pochodziło z zaledwie 10 krajów³.

¹ Dalej zwanych "uchodźcami", z wyjątkiem cytatów pochodzących z innych tekstów.

² http://www.enic-paric.net/fileusers/Monitoring_the_Implementation_of_the_Lisbon_Recognition_Convention_2016.pdf

³ <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>, data dostępu - 14 grudnia 2016 r.

Podczas gdy wzrost liczby uchodźców nie był tak wyraźny w Ameryce Północnej, przesiedlanie i integracja uchodźców stanowi poważny problem polityczny.

Sytuacja ta doprowadziła do powstania różnych polityk w odrębnych stronach Konwencji Lizbońskiej, a także różnych reakcji ze strony obywateli i społeczeństwa obywatelskiego. Liczby przyjmowanych uchodźców znacznie się różnią, od ponad 3 milionów pochodzących z samej Syrii⁴ uchodźców w Turcji, do mniej niż 1000 w niektórych państwach. Jednocześnie warto podkreślić, że niektóre państwa pozaeuropejskie w regionie również przyjmują dużą liczbę uchodźców.

Wyzwanie w obszarze edukacji

Sytuacja istniejąca od lata 2015 r. ponownie nadaje znaczenie artykułowi VII i sprawia, że jeszcze pilniejsze staje się stosowanie skutecznych środków, zapewniających rzetelne uznanie wykształcenia uchodźców.

Umożliwienie uchodźcom korzystania z wykształcenia, które już posiadają, czy to dla celów zawodowych, czy dalszej nauki, jest ważne dla zmniejszenia cierpienia związanego z doświadczeniem uchodźcy. Uchodźcy, którzy mają możliwość wykorzystania i rozwijania swoich kompetencji, potrafią znaleźć motywację pomimo bardzo trudnej sytuacji. Będą oni utrzymywać i dalej rozwijać swoje kompetencje, co jest korzystne dla państw przyjmujących oraz będzie niezwykle istotne dla odbudowywania kraju ich pochodzenia, jeśli i gdy już będą w stanie wrócić do domu.

Preambuła

Preambuła określa ramy prawne, a także kontekst polityczny i instytucjonalny, w którym Zalecenie zostało przyjęte. Chociaż Zalecenie, jako tekst uzupełniający do Konwencji Lizbońskiej, ma zastosowanie do regionu Europy, odnosi się również do innych regionów świata, ponieważ Konwencja Lizbońska jest, w ramach UNESCO, jedną z kilku konwencji regionalnych, a większość regionów UNESCO boryka się z problemami dotyczącymi uchodźców. Preambuła opiera się również na najważniejszych zmianach w polityce szkolnictwa wyższego, w szczególności w zakresie międzynarodowego uznawania wykształcenia, dokonanych w ciągu ostatnich lat. W przypadku 48 krajów regionu Europy obejmują one rozwój Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Odniesienie zwrotu „Świadomi gwałtownego wzrostu liczby uchodźców...” do „wykształcenia wyższego” jest zgodne z terminologią Konwencji Lizbońskiej, odnoszącą się do kwalifikacji zapewniających dostęp do szkolnictwa wyższego, okresów studiów i wykształcenia wyższego.

Większość cytowanych tekstów dotyczących polityki i praktyki w zakresie uznawalności można znaleźć na stronie sieci ENIC i NARIC: <http://www.enic-naric.net/>.

⁴ Zobacz np. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, dostęp 11 lipca 2017 r. Ponadto Turcja przyjęła około 200 000 uchodźców z Iraku i mniejszą liczbę z innych krajów.

I Uwagi ogólne

Paragrafy 1 - 3

Celem Zalecenia jest ułatwienie uznawania wykształcenia uchodźców w przypadkach, w których wykształcenie nie może być odpowiednio udokumentowane.

Tam, gdzie wykształcenie można udokumentować, należy je oceniać zgodnie z ustalonymi zasadami i procedurami uznawania, określonymi w Konwencji Lizbońskiej, jej tekstach uzupełniających oraz zgodnie z przepisami krajowymi.

Może to dotyczyć na przykład następujących przypadków:

- I. gdy akta osobowe i/lub instytucjonalne zostały całkowicie lub częściowo zniszczone;
- II. gdy instytucja, która wydała dokument potwierdzający wykształcenie, już nie istnieje

Chociaż Zalecenie to zostało przyjęte w ramach Konwencji Lizbońskiej i ma zastosowanie do stron tej Konwencji, opisane zasady i praktyki można również stosować do uznawania wykształcenia w państwach innych, niż strony Konwencji.

II Definicje

Paragrafy 4 - 8

Terminy zdefiniowane w Konwencji Lizbońskiej (Sekcja I) są używane w tym samym znaczeniu w niniejszym Zaleceniu. W szczególności przypomina się, że termin „kwalifikacja” jest zdefiniowany następująco:

A. Kwalifikacja w ramach szkolnictwa wyższego

Każdy stopień, dyplom lub inny certyfikat wydany przez właściwy organ, który potwierdza pomyślne ukończenie programu szkolnictwa wyższego.

B. Kwalifikacja zapewniająca dostęp do szkolnictwa wyższego

Każdy dyplom lub inny certyfikat wydany przez właściwy organ, który potwierdza pomyślne ukończenie programu edukacyjnego i daje posiadaczowi prawo do wzięcia udziału w rekrutacji na studia wyższe.

Definicja „uchodźcy” opiera się na definicji z Konwencji Narodów Zjednoczonych z 1951 r. Dotyczącej Statusu Uchodźców, art. I A.2 oraz Protokołu z 1967 r. Dotyczącego Statusu Uchodźców. Dodano do niej odniesienie do płci i orientacji seksualnej. Płeć jest wymieniona w art. III.1 Konwencji Lizbońskiej; orientacja seksualna w Zaleceniu CM/Rec (2010) 5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie środków zwalczania dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową.

Wobec braku uzgodnionej na szczeblu międzynarodowym definicji opartej na konwencji,

definicja „osoby przesiedlonej” w Zaleceniu jest zgodna z definicją „osoby przesiedlonej wewnętrznie” w Wytycznych w Sprawie Wewnętrznych Przesiedleń Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ/Komisji Praw Człowieka E/CN.4/1998/53/Add.2, do której szeroko odwołuje się Komisarz ONZ ds. Praw Człowieka.

Termin „osoba będąca w sytuacji podobnej do uchodźcy” obejmuje osoby będące w sytuacji podobnej do sytuacji uchodźców lub osób przesiedlonych, niezależnie od ich statusu prawnego. Termin ten nie ma definicji uzgodnionej na szczeblu międzynarodowym, ale jest używany przez, między innymi, Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców, aby objąć osoby, które nie pasują do innych ustalonych definicji, ale które znajdują się w podobnej sytuacji.

III Zasady ogólne

Paragrafy 9 - 13

W tej części określono, w jaki sposób należy zastosować niektóre podstawowe postanowienia Konwencji Lizbońskiej co do uznawania wykształcenia uchodźców. Przypomina ona o zobowiązaniach podjętych przez strony na mocy art. VII w celu zapewnienia uznawania takiego wykształcenia, nawet jeśli nie można go odpowiednio udokumentować, w granicach przepisów konstytucyjnych, ustawowych i wykonawczych każdej ze Stron.

Paragraf 12 wskazuje na znaczenie wykorzystywania przez strony informacji dotyczących wykształcenia, zebranych przez organy właściwe do spraw uznawalności innych stron. Uchodźcy, którzy następnie przenoszą się do krajów innych niż ten, do którego przybyli jako uchodźcy lub osoby ubiegające się o azyl, nie są zobowiązani do powtarzania procesu gromadzenia informacji, a zatem organy publiczne nie są zmuszone do przeznaczania środków na gromadzenie informacji już zebranych przez właściwe organy uznające innych stron. Nie ma powodu ponownego zbierania informacji, które zgromadzono już w zadowalający sposób w innym miejscu. Takie postępowanie stanowiłoby nadmierne obciążenie zarówno dla wnioskodawców, jak i organów. Akceptacja informacji zgromadzonych przez inne strony pozwoli organom publicznym uniknąć wysiłków i kosztów związanych z wykonywaniem niepotrzebnej podwójnej pracy. Nie dotyczy to zawodów regulowanych.

IV Akty prawne

Paragraf 14

Chociaż art. VII należyć uwzględnić przepisy konstytucyjne, ustawowe i wykonawcze stron, nie można nie powoływać się na nie jako na przyczynę nieprzestrzegania postanowień Konwencji Lizbońskiej i intencji stojących za jej postanowieniami. Konwencja Lizbońska jest międzynarodowym traktatem prawnym, na mocy którego strony zgodziły się podjąć zobowiązania w niej określone. Strony powinny zatem dokonać rewizji swojego prawodawstwa, aby upewnić się, że w ich systemach krajowych nie ma przeszkód prawnych lub regulacyjnych, które uniemożliwiałyby im wywiązanie się z zobowiązań, które podjęły na mocy Konwencji Lizbońskiej i jej art. VII.

V Ocena wykształcenia uchodźców, osób przesiedlonych lub osób będących w sytuacji podobnej do uchodźców

Paragrafy 15 - 17

Zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (preambuła), przyjęte przez Komitet Konwencji Lizbońskiej o Uznawaniu w 2010 r., może być wykorzystane jako ogólny przewodnik przy ocenie nieodpowiednio udokumentowanego wykształcenia. Jego przepisy będą jednak musiały zostać dostosowane do konkretnej sytuacji, a paragrafy 15–17 wskazują na istotne w tym względzie czynniki.

Pierwszym krokiem w ocenie niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia jest ustalenie, czy kandydaci uzyskali deklarowane wykształcenie (paragraf 15). W niektórych przypadkach będzie to jedyny cel oceny. Ocena może jednak w drugim etapie mieć również na celu ustalenie wartości tego wykształcenia w systemie edukacji kraju przyjmującego. W przypadkach, w których nie można zebrać wystarczającej dokumentacji ocena może zakończyć się wydaniem ogólnej opinii (*general recognition statement*), a nie opinii (*recognition statement*) dotyczącej uznania dla konkretnego wnioskodawcy. W większości przypadków zakończenie drugiego etapu oceny ma ogromne znaczenie dla umożliwienia wnioskodawcom pełnego wykorzystania ich wykształcenia. Drugi etap będzie miał zasadnicze znaczenie dla zapewnienia wnioskodawcom takich samych praw w państwie przyjmującym, jakie przysługiwałyby im na podstawie posiadanego wykształcenia w państwie jego uzyskania.

W sytuacji, gdy wykształcenia nie można odpowiednio udokumentować, niezbędne mogą być informacje z różnych źródeł, pozwalające ustalić, jakie wykształcenia mogą posiadać uchodźcy. Organy właściwe do spraw uznawalności powinny korzystać z wszelkich dostępnych wiarygodnych źródeł pisemnych lub internetowych. Może być konieczne uzupełnienie ich poprzez ukierunkowane gromadzenie informacji za pomocą wywiadów, egzaminów i innych odpowiednich narzędzi (pkt 16).

Informacje konieczne do ustalenia, czy uchodźcy posiadają wykształcenie, o uznanie którego się ubiegają, mogą zależeć od celów uznania. Wymagane informacje mogą się różnić w zależności od tego, czy celem jest dostęp do dalszych studiów, czy zatrudnienie. W przypadku dostępu do dalszych studiów wymagania informacyjne mogą się różnić w zależności od programu studiów, na przykład co do znaczenia pracy dyplomowej lub innej pracy pisemnej. Jeżeli wniosek dotyczy uznania w celu poszukiwania pracy, wymagania dotyczące informacji mogą się różnić w zależności od rodzaju zatrudnienia, o które zamierza ubiegać się wnioskodawca. Dostęp do zawodów regulowanych jest mało prawdopodobny na podstawie oceny niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia, bez zdania wymaganych egzaminów. Ocena niewystarczająco udokumentowanego wykształcenia może jednak być ważna przy ustalaniu, czy dany kandydat powinien być dopuszczony do zdawania takich egzaminów. Istotną rolę w ułatwieniu uznawania kwalifikacji uchodźców może odgrywać wymiana informacji między krajowymi ośrodkami informacji (ENIC/NARIC) i/lub w ramach sieci ENIC i NARIC.

VIII Arkusz informacyjny (*Background document*)

Paragrafy 18 - 21

Wyniki oceny opisanej w paragrafach 15–17 należy zamieścić w Arkuszu informacyjnym (*Background document*). Dokument ten może być również pomocny w uporządkowaniu zgromadzonych informacji, opisanych w paragrafie 16.

Arkusz informacyjny nie stanowi aktu uznania, ale zawiera wiarygodny opis wykształcenia, które organy właściwe do spraw uznawalności uznają jako uzyskane z dużym prawdopodobieństwem przez kandydata, i/lub okresy studiów, które uważa się za najprawdopodobniej ukończone. Może on zatem stanowić podstawę do podjęcia przez właściwy organ decyzji o uznaniu. Aby spełnić to zadanie, arkusz powinien zawierać minimalne elementy informacyjne, określone w paragrafie 19. „Odpowiednia dokumentacja”, o której mowa w ostatnim punkcie paragrafu 19, może na przykład zawierać dokumenty wykazujące, że wnioskodawca z dużym prawdopodobieństwem uzyskał wykształcenie, o uznanie którego się ubiega, że z dużym prawdopodobieństwem został przyjęty do danej instytucji lub na dany program studiów, czy dokumenty umożliwiające uzyskanie wspomnianego wykształcenia lub pomagające ustalić tożsamość kandydata.

Arkusz informacyjny może służyć kilku celom, jak określono w paragrafie 20, i będzie pomocny zarówno dla wnioskodawcy, jak i dla organów właściwych do spraw uznawalności.

Mobilność Arkusza informacyjnego prawdopodobnie ułatwi ocenę i uznanie wykształcenia uchodźców w celu podjęcia dalszych studiów lub zatrudnienia. Zasadą powinno być jak najwcześniejsze gromadzenie informacji o wykształceniu posiadanym przez uchodźców, aby dobrze wykorzystać pierwszy i często trudny okres ich pobytu. Strony powinny zatem akceptować informacje na temat takiego wykształcenia, a także, w stosownych przypadkach, informacje ustalone przez organy właściwe do spraw uznawalności innych stron, aby uchodźcy nie musieli powtarzać procesu gromadzenia tych informacji (patrz także paragraf 12) oraz, aby organy publiczne nie przeznaczwały środków na powtarzanie działań już podjętych przez inne strony.

Ważne jest, aby w miarę możliwości nazwy instytucji, programy studiów i uzyskane tytuły były podawane w języku oryginalnym lub za pomocą transliteracji. Pomoże to usytuować tytuły w systemie edukacji, w którym zostały wydane. W szczególności tłumaczenie nazw tytułów pośrednio pociąga za sobą przypisanie im wartości odnoszących się do innego systemu edukacji, a to powinno mieć miejsce wyłącznie w wyniku procesu uznawania lub decyzji o uznaniu (patrz także Zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą, pkt 24). Termin „Arkusz informacyjny” ma charakter ogólny i nie ustala jednego formatu opisu danego wykształcenia. Dla dostatecznie udokumentowanego wykształcenia Rada Europy, Komisja Europejska i UNESCO opracowały suplement do dyplomu. Arkusze informacyjne dotyczący wykształcenia uchodźców mogą być oparte na suplemencie do dyplomu lub się nim inspirować. Kilka krajów regionu Europy ma już doświadczenie w ocenie wykształcenia uchodźców, a także w opisywaniu wyników oceny w arkuszach informacyjnych o różnych formatach. Arkusze te zawierają wiarygodne informacje niezbędne dla integracji i postępów

na drodze zatrudniania, podnoszenia umiejętności i dopuszczania do dalszych studiów.

Istnieją dwa przykłady międzynarodowych inicjatyw z udziałem kilku krajów:

- We współpracy z greckim Ministerstwem Edukacji, Badań Naukowych i Spraw Religijnych oraz z udziałem krajowych ośrodków informacji Grecji, Włoch, Norwegii i Zjednoczonego Królestwa, Rada Europy opracowała Europejski Paszport Kwalifikacji dla Uchodźców. Został on opracowany na podstawie pierwszego projektu przez krajowe centra informacyjne Norwegii i Zjednoczonego Królestwa i przetestowany w ramach projektu pilotażowego, przeprowadzonego w 2017 r. Europejski Paszport Kwalifikacji dla Uchodźców zapewnia standardowy format opisu wyższego wykształcenia, ocenianego przez wykwalifikowanych ewaluatorów. Ocena opiera się na dostępnej dokumentacji i ustrukturyzowanym wywiadzie z osobami oceniającymi wykształcenie. Dokument podsumowuje również i przedstawia dostępne informacje na temat doświadczenia zawodowego kandydata i jego biegłości językowej. Jest on przeznaczony do stosowania zarówno w przypadku uchodźców pozostających w kraju pierwszego przybycia, jak i w sytuacji, gdy przenoszą się oni do innych krajów.
- Opracowywanie arkuszy informacyjnych jest również testowane w finansowanym przez program Erasmus+ projekcie „Zestaw Narzędzi dla Uznawania Uchodźców” (Toolkit for Recognition of Refugees), w którym uczestniczą krajowe ośrodki informacji z Armenii, Francji, Włoch, Holandii, Norwegii i Zjednoczonego Królestwa.

Przykłady inicjatyw krajowych obejmują:

- Duńskie i szwedzkie ośrodki ENIC/NARIC wydają raporty informacyjne (*Background report*), które opisują poziom wykształcenia wnioskodawców i wskazują, w jaki sposób ośrodek ENIC/NARIC zwykle ocenia podobne wykształcenie, jeśli dostępna dokumentacja jest wystarczająca. Raport informacyjny ma na celu pomoc wnioskodawcom przy określaniu ich wykształcenia, gdy ubiegają się oni o możliwość kontynuacji kształcenia lub zatrudnienia w Danii i Szwecji. Sporządza się go na podstawie informacji i dokumentów nieformalnych, dostarczonych przez wnioskodawcę za pośrednictwem formularza wniosku, a także na podstawie wiedzy posiadanej przez ośrodki ENIC/NARIC na temat wykształcenia z kraju, w którym je uzyskano. Zarówno duński, jak i szwedzki ENIC/NARIC oceniają, czy istnieje wystarczająca dokumentacja pozwalająca uznać wykształcenie w przypadku kandydatów posiadających pewne formalne dokumenty, np. jeżeli wnioskodawca może przedłożyć świadectwo ukończenia studiów, ale nie ma transkryptu i odwrotnie, lub jeśli istnieje dokument potwierdzający uzyskanie tytułu, ale brak jest informacji na temat jego treści.
- Holenderski ENIC/NARIC wydaje „Wskazanie poziomu wykształcenia” (Indicatie Onderwijsniveau/ION) dla uchodźców bez dokumentacji, porównywalne z duńskim

i szwedzkim raportem informacyjnym. ION jest sporządzane na podstawie informacji dostarczonych przez wnioskodawcę i zawiera opis wcześniejszego wykształcenia oraz porównanie z poziomem wykształcenia w Holandii. Ponadto opracowany został zestaw narzędzi, pomocnych dla uniwersytetów w przygotowywaniu procedury przyjmowania na studia uchodźców, których wykształcenie nie jest udokumentowane. Zestaw narzędzi zawiera informacje na temat ram prawnych obowiązujących w Holandii i procedury ION, a także kwestionariusze i schemat organizacyjny. Zestaw narzędzi zachęca uniwersytety do elastycznego podejścia przy wspieraniu integracji uchodźców nie posiadających dokumentów o wykształceniu wyższym.

- Wspólnota Flamandzka Belgii podjęła specjalne kroki w kwestii uznawania wykształcenia uchodźców. Przewidują one, że ENIC/NARIC Wspólnoty Flamandzkiej Belgii zaoferuje uchodźcom, którzy nie mogą w pełni udokumentować swojego wykształcenia, dopasowaną procedurę jego elastycznego uznawania. Ponadto ENIC/NARIC Wspólnoty Flamandzkiej Belgii może poprosić ekspertów o przygotowanie rekomendacji w sprawie wykształcenia osób ubiegających się o azyl, uchodźców, osób podlegających ochronie uzupełniającej i osób będących w porównywalnej sytuacji, w oparciu o rozmowę kwalifikacyjną, zgodnie z zawartymi w Konwencji Lizbońskiej postanowieniami.

VI Informacje

Paragrafy 22 - 24

Jasne i zrozumiałe informacje są niezbędne, by uchodźcy mogli uzyskać rzetelne uznanie swojego wykształcenia do celów dalszej edukacji lub zatrudnienia. Chociaż informacje powinny być wydawane przynajmniej w języku (językach) ojczystym oraz w jednym z powszechnie używanych języków obcych, wiele krajów w regionie Europy udziela informacji w kilku językach, w tym w takich, którymi posługują się największe grupy uchodźców. Szczególnie ważne jest, aby informacje te były przekazywane uchodźcom możliwie jak najszybciej po ich przybyciu do państwa przyjmującego, aby zwrócić ich uwagę na możliwości i wymagania dotyczące uznania wykształcenia, nawet jeśli ich wykształcenie nie może być odpowiednio udokumentowane. Informacje należy przekazać uchodźcom tak szybko, jak to możliwe, najlepiej w ramach „pakietu powitalnego”, wkrótce po ich przybyciu do nowego państwa przyjmującego lub państwa pierwszego azylu. Alternatywne sposoby wydawania informacji przy braku wymaganych dokumentów mogą obejmować informacje ustne, formalne oświadczenia złożone na rzecz uchodźcy, transkrypty, fotokopie i inne sposoby dostarczania informacji, które mogą następnie zostać zweryfikowane.

Przykłady dobrych praktyk z kilku państw można znaleźć na stronie internetowej ENIC-NARIC: <http://www.enic-naric.net/>, która zawiera specjalny rozdział dotyczący uznawania wykształcenia uchodźców: <http://www.enic-naric.net/recognise-qualifications-held-by-refugees.aspx>.